

Prihoda, M.:

A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ZENEI OSZTÁLYAINAK MUNKÁJA

.....

Prága főváros Városi Közművelődési Könyvtára olyan zenei osztály-lyal rendelkezik, amelyhez hasonló nincs Középeurópában. Ezt a zenei osztályt alapította, Josef Plzensky pedágszerü lelkiismeretességgel és gondossággal gyűjtött össze, így a gyűjtemény nemcsak a zeneművek és a zenéről szóló könyvek kötetszámát tekintve jelentős /több mint 90.000 kötettel rendelkezik/, hanem sokrétűségénél fogva is igen értékes. A gyűjteményben nemcsak a klasszikus és modern cseh zeneirodalmat találhatjuk meg, hanem a világ valamennyi országának zenei anyagából nagy választék várja a látogatókat. A gyűjteményt létesítésének ideje óta - de különösen 1945-től kezdve - tovább építik és gyarapítják. Az osztály büszkén viseli legnagyobb haladózsellemü zeneszerzőnk, Bedrich Smetana nevét.

.....

Vannak azonban kisebb könyvtáraink is, amelyekben működik zenei osztály, vagy legalábbis zenei részleg. Az ilyenek keletkezésüket gyakran a zeneértő könyvtárosnak köszönhetik s olykor igen jó munkát végeznek a zene területén.

.....

A könyvtár zenei osztályának tevékenysége

Ez a munka nagyon széleskörű. A következő munkaágak játszanak alapvető szerepet:

- a/ a zeneművek és a zenéről szóló szakirodalom gyarapítása,
- b/ lemeztár gyarapítása,
- c/ együttműködés a Városi Népművelési Házszal és főleg a népi művészegyüttesek tanácsadójjával; együttműködés a kulturotthonokkal, a Csehszlovák Ifjusági Szövetséggel, valamint a Csehszlovák-Szovjet Baráti Társasággal,
- d/ együttműködés a zeneiskolával, színházzal, s esetleg zenekarral,
- e/ aktivisták nevelése a zenei szakemberekből és zenei műkedvelőkből.

Zeneműállomány

A zenei osztályok létesítésénél szem előtt kell tartanunk, hogy a zeneanyagot gondosan, a helyi körülmények figyelembevételével válogassuk össze. Miért kell válogatni? Mindenekelőtt azért, mert a járási közmüve-

lődési könyvtárak számára nem kell gyűjteni a zeneiskolák tananyagát, a gyakorlatokat, az oktatójellegű szerzeményeket, ugyanugy ahogy a könyvtár nem gyűjti a földrajzi, történelmi, stb. tankönyveket sem. A könyvtár nem azzal szolgálja az olvasót, ha hosszabb, 2-14 hónapra kölcsönadja a zeneműveket, illetve megengedi, hogy a zeneművekbe beírják az ujjak állását s a zeneitanár megjegyzéseit. A zenekari kották is megterhelést jelentenek a könyvtárnak /kivéve a kamarazenét/, s így a hivatásos zenekarokról, illetve népi zenekarokról való gondoskodást átengedjük a Zeneszerzők Szövetségének. Oktatási célokra a könyvtár számára a zenekari szerzemények partitúráit megszerezzük. A zenei osztály állományába nem vásárolunk olyan zeneműveket, amelyek művészi értéküket nem bizonyították be. Ilyen műveket még ajándékozás esetén sem veszünk fel a gyűjteményünkbe. Ezeket ugyanugy, mint általában a köztársaság területén kiadott minden zeneművet, a Nemzeti Könyvtár gyűjti és kutatás céljára rendelkezésre is bocsátja. De beszerzi a könyvtár az illető táj /vidék/ szempontjából jellegzetes műveket. Így megvásárolja az énekeskönyveket és gyűjti a saját vidékén keletkezett népdalokat.

Zeneosztályunk gyűjteményeiben elsőbbséget adunk annak az irodalomnak, amely elősegíti dolgozó népünk zenei ismereteinek bővítését. Vonatkozik ez elsősorban a zenéről szóló könyvekre. Nem hiányozhat tehát az Állami Szépirodalmi, Zenei és Művészeti Kiadó által legutóbb kiadott Smetana életrajz /Nejedly-től/ továbbá Smetana daljátékai, Bartos: Smetana a kortársak megemlékezéseiben és a levelekben című munkája, stb.

.....

Nem tudom itt felsorolni mindazt az irodalmat, amelynek minden zeneosztályon meg kellene lennie, hanem csupán megpróbálok néhány, ma megvásárolható könyvön bemutatni, hogy annak a könyvtárosnak, aki legalább részben eleget akar tenni az olvasó nevelésével kapcsolatos feladatoknak, meg kell szereznie a cseh és a szlovák zeneszerzők és az interpretáló művészek életrajzain kívül valamennyi külföldi klasszikus és modern haladó zeneköltő életrajzi műveit.

Ahhoz azonban, hogy jó munkát végezzünk az olvasókkal, be kell szereznünk a tudományos zeneirodalmat is, beleértve az általános alapvető műveket és az összhangzattanra, a formákra, a kontrapunktra, a zenetörténetre, stb. vonatkozó könyveket.

.....

A zenei osztály állományának fő részét a zeneművek alkotják. Ezek közül is elsősorban szóló-, illetve karének, zongora, hegedű művek, továbbá operák zongorakivonatai, partitúrák s esetleg - a szükségnek megfelelően - az egyéb zenei hangszerekre írt zeneművek játszanak szerepet.

.....

Az orosz klasszikusok és a Szovjetunió jelenlegi zeneszerzőinek művei természetesen jelentős helyet foglalnak el gyűjteményeinkben. A Szovjet Könyvkiadó több jegyzéket adott ki az utóbbi időben, ezeknek segítségével könnyen kiegészíthetjük könyvtárunk zenei állományát.

E szakasz befejező részében saólnunk kell még a zenei osztály k u t a t ó s z o b á j á r ó l. Abban a könyvtárban, ahol külön helyiséget

biztosíthatunk a zenei osztály számára, a zongorával egy helyen állítjuk fel a polcokat az idevonatkozó szakirodalommal. Elsősorban természetesen a különféle fajtájú zeneirodalom alapvető műveit soroljuk be. Igen egyszerű és az olvasó számára könnyen érthető csoportosítást alkalmaz Prága főváros Városi Közművelődési Könyvtára:

1. Általános zenetudomány

- a/ Bevezetés. A művészet
- b/ A zenetudomány alapjai
- c/ Összhangzattan
- d/ Formák
- e/ Kontrapunkt - Generálbasszus
- f/ Hangszerelés
- g/ Hangszertan
- h/ Jegyzékek /katalógusok/. Egyéb

2. Zenétörténet

- a/ Általános rész
- b/ A cseh és szlovák zene története
- c/ Külföld /az egyes országok zenéjének története/
- d/ Speciális zenétörténet /barokk, rokokó, opera, stb./

3. Életrajzok

- a/ Smetana, B.
- b/ Dvořák, A.
- c/ Janáček, L.
- d/ Egyéb cseh és szlovák szerzők /betűrendben/
- e/ Idegen szerzők

4.1 Népdal

- a/ Cseh és szlovák népdal együttes gyűjteményben
- b/ Cseh dalok
- c/ Morva dalok
- d/ Sziléziai dalok
- e/ Szlovák dalok
- f/ Orosz és egyéb szovjet dalok
- g/ Más népek dalai

4.2 Haladó tömegdalok

- a/ Cseh és szlovák dalok
- b/ Szovjet dalok
- c/ Egyéb dalok

A kutatószobában helyezzük el a zenei szaklapokat is... Itt állítjuk fel a lemeztárt is és a lemezjátszót, hogy a partitúrák a gramofonlemezek hallgatása alapján legyenek tanulmányozhatók.

A lemeztár

Fontos segédeszköze a zenei osztálynak az olvasók nevelésében a lemeztár. Főleg hathatós tényező előadások, zenedélutánok és irodalmi estek szervezésénél. Természetesen rendszeresen és idejekorán kell gya-

rapítani a legfontosabb klasszikus és haladószellemű zeneművekkel, hogy elegendő gramofonlemezünk legyen a zenei esték rendezéséhez. Az olvasók nevelésével és átnevelésével kapcsolatosan a könyvtáros munkájának egyrészt az alábbi két irányban kell haladnia: az olvasóval való egyéni foglalkozás irányában, amikor a könyvtáros közvetlenül beszélget az olvasóval, tanácsokat ad és segítséget nyújt bizonyos meghatározott szakirodalom kiválasztásához és irányítja annak érdeklődését; a másik feladat a tömegnevelő munka, amikor a könyvtáros az előadások, zenedélutánok, rádióközvetítések, fallujság, stb. segítségével gyakorol hatást az olvasókra.

A gramofonlemez ugyancsak a tömegnevelés céljait szolgálja. /Kivétel az az eset, amikor az olvasó tudományos kutatás céljára veszi igénybe. /A fenti cél főleg ott érvényesül, ahol nincsenek színházak és zenekarok s így a gramofonlemezek játszásával beiktatott zenedélutánokat nagyon hálásan fogadja az érdeklődő lakosság.

A közművelődési könyvtárak a reprodukált zene-rendezvények ezreit nyújtják a hallgatóknak. A délutánok látogatóinak nagy száma és a látogatók megelégedettsége arról tanuskodik, hogy helyes az az ut, amit a közművelődési könyvtárak követnek ezzel a jelszóval: Mindennapi munkájuk után művelődést és örömteli pihenést a dolgozóknak!

.....

Milyen könnyű és emellett milyen gyönyörű és hatásos például egybekapcsolni Neruda verseit Smetana zenéjével, vagy előadni a Fucik emlékére rendezett irodalmi esten Seidl "Legyetek éberek" című kantátáját, vagy befejezni valamely mezőgazdasági tárgyú könyv ankétját szellemes, építő jellegű zenés rigmusokkal!

Rendezhet a könyvtár zenei osztálya zenei előadásokat karöltve a Zeneiskolával, s ezzel is hozzájárul a dolgozók zenei neveléséhez. Az ilyen előadás-ciklus alapvető tematikája pl. ilyen lehet:

Mestereink /Smetana, Dvořák, Janáček, Fibich, stb./ élete és munkássága.

Ismerjük meg a leghíresebb operákat: Eladott menyasszony, Libuse, Rusalka, Anyegin Eugen, Carmen, stb.

Ismeritek a hangszereket? /Hegedű, zongora, csello, stb./

De rendezhetünk számos egyéb előadást és zenedélutánt is a Csehszlovák-Szovjet Baráti Társasággal együttműködve, hogy megismertessük a Szovjetunió népeinek zenéjét.

A lemeztár jó szolgálatot tesz a népművelési intézményeknek is, amelyek számára a különféle alkalmakra lemezeket válogat a könyvtáros. Ilyen alkalom például Május elseje, a februári események ünnepe stb.

A választás előtti kampányban műsort állít össze a zenei osztály az agitációs központok számára.

Nincsen olyan népművelési, kulturális, illetve politikai munka, amelynek a közművelődési könyvtár zenei osztálya ne tudna eredményesen segíteni.

Együttműködés a városi kulturházal, illetve kulturotthonokkal

Ez az együttműködés a könyvtáros munkájának egyik fő feladata. A művelődési központok és különféle kulturális szervek joggal és bizalommal támaszkodnak a közművelődési könyvtárak tapasztalataira. Hiszen a kulturotthonok létrehozásáig a jelenlegi feladataik nagy részét a könyvtárak látták el. A köztársaság számos helyén a könyvtárak a népművészeti tevékenység tanácsadó szerveivé és a népművészet szervezőivé váltak. Amikor ezeket a tanácsadó helyeket átvették a városi kulturházak, nem szűnt meg az együttműködés a könyvtárakkal, hanem épen ellenkezőleg - bizonyos mértékig még bővült is. A városi kulturházaknak elegendő dolgozója van ahhoz, hogy az ilyenirányú akciók még sokkal nagyobb mértékben folyjanak. A könyvtárakra vár a feladat, hogy a művészeti csoportokat ellássák anyaggal. A könyvtárak zenei kutatótermei és az ott levő könyvállomány az egyéni tanácsadás céljait szolgálja...

A zeneiskolák

Szintén fontos segítőszerepet töltenek be főleg az ifjúság nevelésénél. A könyvtárak felajánlhatják segítségüket a zeneiskoláknak /zeneművek kölcsönzésében/ és ugyanakkor megkérhetik a zenetanárokat, hogy szakmai segítséget nyújtsanak a zenei osztály létesítésénél és továbbfejlesztésénél, gramofonlemezek vásárlásánál és az előadások szervezésénél.

A zenetanárok figyelmét fel kell hívni a könyvtár fő rendeltetésére és ajánlani kell nekik, hogy a zeneiskolák is létesítsenek saját szakkönyvtárat. Ott található meg a tanárok és a tanulók az oktatójellegű szerzeményeket és a kifejezetten oktatási célú zeneelméleti műveket.

Nagyon jól szervezte meg az együttműködést a helybeli zeneiskolával a Pisekben székelő Járási Közművelődési Könyvtár, mely szerződést kötött gramofonlemezek központi katalógusának létesítésére és a lemezek közös vásárlására. A megállapodás jobban előmozdította Pisek város kulturális életének továbbfejlődését.

Prága főváros Városi Közművelődési Könyvtára már hosszabb idő óta együttműködik az Állami Zenekonzervatóriummal, s ennek nagy segítséget nyújt zeneművek kölcsönzésével. Ugyanígy együttműködik egyéb zeneiskolákkal is, főleg Prága város XV. és XII. kerületében. Ezeknek az iskoláknak a növendékei már nyilvánosan is felléptek. A prágai Városi Közművelődési Könyvtár és a Minta Zeneiskola az utóbbi időben közös akcióban kezdték propagálni az "előkészítő" zenei nevelés új módszereit. E célból 9 szakelőadást és kiállítás rendeztek. A vállalkozás csehszlovák rádiónál is visszhangra talált, s így a munka egyikréséről az iskolai rádióadásban hallhatott a közönség. A jövő időnyre előadássorozatot készített a Városi Könyvtár, amelynek során bemutatják valamennyi prágai zeneiskola pedagógiai tevékenységének új formáit.

Az aktívák

Elképzelhetetlen, hogy a könyvtáros valamennyi tudományág területén otthonos legyen. Az ideális könyvtárosnak nemcsak politikailag kell

fejlettnnek lennie, hanem ismernie kell a mezőgazdasági és ipari termelést, tudnia kell tanácsot adni a geológia és orvostudomány hallgatóinak, s járatosnak kell lennie a jó és alkalmas szépirodalmi művek ajánlásában. De hogyan adjon tanácsot a zenésznek? Ez a szakterület nagyon terjedelmes és bizonyos előzetes szakmai tanulmányokat tesz szükségessé. Ezért a könyvtárosnak erre alkalmas aktivistákat, zenészeket, pedagógusokat és zenetudományi dolgozókat kell szereznie. A könyvtár zenei osztálya csak a szakképzett aktivisták segítségével és velük szoros együttműködésben láthatja el lelkiismeretesen feladatait.

S most szóljunk néhány szót arról, hogyan rendezzük be zenei osztályunkat.

Jelzetek

A zeneműveket és a zenéről szóló könyveket természetesen nem fogjuk az egyéb szakirodalom közé besorolni. Különleges jelet vagy betűt választunk, hogy azonnal látható legyen: zeneműről van szó. /A Prágai Városi Közművelődési Könyvtárban a zenei osztály a "V" jelzetet használja./

A zeneműveket - jellegüknek megfelelően - több csoportra kell osztani:

- a/ zongora /kétkezes, négykezes, 2 zongorás, stb./
- b/ hegedű /szóló, két hegedű, hegedű zongorakísérettel/
- c/ egyéb vonós hangszerek, cselló, nagybőgő
- d/ fuvós- és ütőhangszerek /klarinét, trombita, timpan/
- e/ kamarazene
- f/ ének /szóló, kísérettel, karének/
- g/ zongorakivonatok énekhanggal /operák, kantáták és oratoriumok/
- h/ partitúrák
- i/ orgonák, harmonium, harmonika
- j/ egyéb /melodramák, stb./
- k/ a zenéről szóló irodalom és a folyóiratok.

Ha a zeneműveket csoportokba soroljuk, a jelzethez további kis betűjelek járulnak. Így pl. a zongoránál z betűt, a hegedűnél h betűt, a partitúráknál p betűt, stb. lehet használni. Ezután a zeneműveket számokkal jelöljük... Pl. Vk 500

Kisebb könyvtárak nem fogják a zeneelméleti műveket önálló zenei osztály jelzetével ellátni. Ajánlatos azonban, hogy a kis könyvtárakban meglévő énekeskönyveknek is különleges jelzetük legyen, hogy abból azonnal láthassuk, hogy zeneműről van szó.

Cimleírás

A cimleírás ugyanugy történik, mint a könyveknél. Nem szabad azonban megfedkezünk a zenemű opus számáról, továbbá a műfaj megjelöléséről /ének férfikarra, zongorajáték két kézre/, a szöveg szerzőjéről és az átdolgozóról. A katalóguscédula jobb alsó sarkában feltüntetjük a zeneműkiadó nyomdai számát.

Suk, Josef
Az almafa alatt.

Jelzet
Op. 20

Drámai legenda 6 képben, szövegét írta
Julius Zeyer. A zongorakivonatot /2 kézre/
szöveggel /és dallal/ átdolg. Karel Solc.
Az eredeti források alapján felülvizsgálta
és cseh, olasz, francia és angol előszóval
ellátta Otakar Sourek.

Praha 1945. Hudebni Matice 8° 125 HM 888

Azoknál a zeneműveknél /szerzeményeknél/, amelyek több részből
állnak, a címleírás alatt megjelöljük az egyes részeket is.

/Igy pl. Janáček Lasi táncainál: /

- 1/ Ősi tánc I.
- 2/ Áldott
- 3/ Füst-tánc
- 4/ Ősi tánc II.
- 5/ Celadinei tánc
- 6/ Fűrésztánc

A szimfoniáknál feljegyezzük a szimfónia tételeit, pl.:

1. Adante - 2. Molto adagio - 3. Andantino, stb.

Betűrendes katalógus

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért a katalóguscédulákat a betűrendes szerzői katalóguson belül a már korábban említett csoportokba /zongora, hegedű, partitúrák/ osztjuk. A csoportokon belül a cédulák a szerzők a szerzőkön belül a művek szerint rendezendők betűrendbe. A besorolást sohasem végezzük az opus számok szerint, mivel ezeket az olvasók többsége nem ismeri. /Ezt az eljárást megpróbálta a prágai Városi Közművelődési Könyvtár, de nem vált be. Ezért a szerzői betűrendes katalógust a legközelebbi alkalommal átalakítják./

Tárgyszó-katalógus

A szerzői betűrendes katalóguson kívül egyidejűleg tárgyszó-katalógust is szerkesztünk, de ennek jellegét az olvasókkal való munka megkönnyítése végett megfelelően alakítjuk. A szokásos tárgyszavakon /zenetudomány, zenetörténet, életrajzok, stb./ kívül olyan tárgyszavakat is közbeiktatunk, amelyek elősegítik az együttesekkel folytatott munkánkat /pl. februári forradalom, mezőgazdaság, Sztálin, Gottwald, stb./; ide soroljuk az egyes ünnepélyekre és összejövetelekre alkalmas meghatározott tematikájú szerzeményeket. Ez annyit jelent, hogy a tömeg- és mozgalmi dalokat tartalmazó albumokat fel kell bontanunk és fel kell vennünk a katalógusba. Ez a rendszer ugyan megnehezíti a könyvtáros katalógizáló munkáját, de megkönnyíti az olvasókkal való foglalkozást.

Ajánlatos utalásokat készíteni a szövegírókra. Gyakran fordul elő